

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΤΑ ΔΥΟ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΑ ΤΟΥ ΧΑΡΟΥ

-12-

Όχ! τὸ φιλί σου ἐκείνο πού τὸ θυμοῦμαι κι ἀκόμη μὲ καίει! Βαθιά μου τότες καὶ μυστικά, μὲ δύναμη πού ὑποψιά δὲν τὴν εἶχα, μὲ κατατάραξε καὶ μοῦ πήγε ἴσια μὲ τὰ μεδούλλια καὶ μὲ τὶς φλέβες καὶ θάρρεψα ἰδιοστιγμῆς πὼς θὰ πεθάνω. Καὶ νὰ σου πῶ σήμερα τῆς ἀλήθειας πεθαίνω, ἀγαπημένε.

Κωστή, ἔλα μου, μὲ τὰ χέρια μου νὰ πιάσω, νὰ σκεπάσω τὸ μονάκριβό σου τὸ κεφαλάκι, καὶ τρυφερά, τρυφερά λόγια νὰ σοῦ ψιθυρίσω. Ὑπάρχουνε στὴν ψυχὴ μου κόσμοι ἀλάκαιοι, πού ποτέ μου πιά δὲ θὰ μπορέσω νὰ σοῦ τοῦς πῶ καὶ νὰ σοῦ τοῦς ξεφανερώσω. Ἀχ! μάντεψε, μάντεψέ τα ὅλα, δλγνε, Κωστή μου, νὰ μὲ μαντέψης. Πονῶ πού πεθαίνω δίχως νὰ ξαίρῃς τὸ πόσο σ' ἀγαπῶ, τὸ πόσο μπορούσα νὰ φανῶ ἄξιω νὰ σὲ βοηθήσω στὴ δουλειά σου τὴν τριτάτη.

Ἐρχεται ἡ μικρὴ νὰ πάρῃ τὸ γράμμα. Θ' ἀνεβῆ, λέει, ἀπόψε στὸ βουνὸ καὶ πρέπει ἀμέσως νὰ τῆς τὸ δώσω. Πρέπει νὰ σ' ἀφήσω λοιπόν, ἐσένα πού θὰ ἤθελα νὰ μὴ σ' ἀφίσω ποτέ μου. Πόσο τὸ ποθοῦσα νὰ μάθω τί κάνεις, τί συλλογιέσαι, τί γράφεις, τί βλέπεις, ὄχ! στὰ γράμματά σου δὲ μοῦ στέλνεις — ἀν ἀλήθεια ξακολοιδῆς νὰ μοῦ τὰ γράφεις.

Τί κωλή πού εἴχουνε τότες! τί μὰ τί παραπονιόμουνε; Μήπως καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ ᾄω φτυχιμένη, σὰ σὲ εἶχα καὶ σὰ μοῦ ἔλεγες, ὦρα τὴν ὦρα, πρωὶ βράδι, στὰ γράμματά σου; Ἀχ! καὶ πλάγι σου νὰ βρισκόμουνε, τόσο πολλὰ θάρρῶ, δὲ θὰ σὲ εἶχα, τόσο δὲ θὰ μοῦ ἔδειχνες τὴν ψυχὴ σου καὶ δὲ θὰ σὲ γνώριζα, ὅσο μὲ τὰ γράμματά σου ἐκεῖνα τὰ μοναδικά, τὰ βιογραφικά σου. Γιατί, γιατί τότες νὰ βασανίζουμαι; Γιὰ τίποτα τότες δὲν ἔπρεπε νὰ μὲ μέλῃ.

Σ' ἀγαπῶ. Ἀπέραντα σ' ἀγαπῶ. Πεθαίνω ἀπὸ τὰ χάρδια σου, ἀπὸ τὰ φιλιὰ σου. Σύσσωμη καὶ σύψυχη σ' ἀγαπῶ, σὰν τὴν τρελή. Τιλῶ τὰ μάτια σου καὶ φιλιῶ τὰ χεῖλιά σου καὶ τὴν ψυχὴ σου φιλιῶ. Στὸ στήθος μου ἀπάνω δὲ κρατῶ καὶ σὲ σφιχταγκαλιάζω, πού νὰ σὲ πνίξω. Όχ! πάρε με πιά καὶ σπάσε με καὶ κατὰστρεψέ με, Κωστή, πού νὰ τελειώσω, πού νὰ χαθῶ. Τάκουσες; πές μου; Σὰν τὴν τρελή σ' ἀγαπῶ. Κωστή μου, τάκουσ; Δύναμη δὲ μοῦ ἀπόμεινε πιά παρὰ γιὰ τὴν ἀγάπη, Κωστή. Ἄντιο, ψυχὴ μου, ἀντίο.

Μ.

ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΓΡΑΜΜΑ

Πέμπτη, ὦρα δέκα τὸ πρωί.

Ἀχ! Κωστή μου, νὰ ἤξαιρες, στὴ θλιβερὴ μου κόρη τὴ ζωὴ, πόσο μὲ κουράζει νὰ σοῦ μιλῶ γιὰ ὅσα σοῦ ἔλεγα στὸ προθεστερνό μου γράμμα, γιὰ τὶς κρυφουκίχτες τοὺς ἔργιες, πού κάπως μοῦ τυχαίνει καὶ γιάνωνε ἴσια μὲ τὰ φιλιά μου μερικὲς, γιὰ τὶς ὀμιλίες; γιὰ τὴν γιγνώσκου σου πού νιώθω πὼς πάντα γ' ἡμῶς ὁ λόγος, γιὰ τὶς κακογλωσσίες καὶ τὶς ἐτομασίες, γιατί πάλε σὰ νὰ ἐτοιμάζονε κάτι. Καλὰ, τί καλὰ πού σοῦ εἶπα νὰ μὴ μοῦ γράφῃς, νὰ μὴν κουνήσῃς. Δὲ θὰ πρόσεχα, δηλαδή, ἀν τὸ κάνανε μόνο καὶ μόνο

νὰ μὲ πειράξουνε. Κι ἀλήθεια, τί μικρά, τί ἐλάχιστα καὶ τιποτένια πού μοῦ φαίνονται ὅλα τοὺς ἀφτά, σὰν τὰ συγκρίνω μὲ τὸ δυστύχημα τῆς ζωῆς μας τὸ τραυματικό. Ἄν εἶτανε ὁ λόγος κ' οἱ κουνέντες τοὺς γιὰ μένα, θὰ τοὺς ἄφωνα ἦσυχά νὰ λένε καὶ μήτε θὰ τοὺς κοιτάξα κἄνε. Σοῦ τῶραφα κίβλας πὼς βαθιά μου τοὺς καταφρονῶ τοὺς κακόμοιρους, πού ἄξιοι δὲν εἶναι νὰ καταλάβουνε τί σημαίνει μεγάλη, τί σημαίνει δύστυχη ἀγάπη καταπαθιασμένη, τί σημαίνει τῆς ψυχῆς τῆς ἀνθρώπινης λαθωματιά, γιατί ἐμῶς ἴσια μὲ τὴν ψυχὴ μας πήγε ἡ λαθωματιά καὶ κεῖ κόλλησε. Μὲ τὸν τρόπο τοὺς τὸν ἀτοπο νὰ μιλοῦνε καὶ νὰ κρίνουνε, ξαίρουνε μονάχα ἓνα, ἓνα κατορθώνουνε, νὰ κόμουνε λέρα ὅ τι γενναῖο κι ἀψηλὸ μέσα τοὺς ἔχουνε τὰ σπλάχνα τὰ γυναικῆσια.

Μὰ τοὺς μισῶ πού θέλουνε, στὰ πιά κρύφια μου μυστικά, νὰ μποῦνε μὲ τὸ ζόρι, γιὰ νὰ μάθουνε τὰ κενάστα, σῶνει δὲ σῶνει, ἀπὸ ἀπλή περιέργεια καὶ τίποτις ἄλλο, γιατί μήτε γιὰ μένα τοὺς μέλει μήτε γιὰ τὴ ζωὴ μου νὰ μάθουνε γυρέβουνε τί ὦρα κλαίω, τί ὦρα πονῶ, νὰ προσπαθήσουνε μὲ τὰ δυὸ τοὺς τὰ μάτια, μὲ τὶς μαργιολιές τοὺς καὶ μὲ τὶς σοφίες τοὺς, τὰ φυλλοκάρδια μου τὰ πιά κατάβαθα, τὰ πιά ἄφραστα καὶ τὰ πιά ἱερά, νὰ τάνειρώσουνε, πού ἱερόσυλα γυρέβουνε μὲ τὴν ἀκάθαρτη καρδιά τοὺς νὰ χαλῶσουνε τὸ καὶ πού στὴν καρδιά μου σοῦ ἔχω χτισμένο, Ἀγάπη μου, Ἐσένα!

Πὼς δὲ μ' ἀφίνουνε ἦσυχὴ τουλάχιστο νὰ πεθάνω, ἀφοῦ ἦσυχὴ δὲ θέλουνε νὰ ζήσω; Πὼς δὲν τοὺς παίρνει ἀηδία, πὼς τρομάρα δὲν τοὺς ἔρχεται, σὰ μὲ βλέπουνε κατὰ πὼς εἶμαι; Δὲ λέω νὰ μὲ λυπηθοῦνε, πού ἀνάγκη δὲν ἔχω νὰ μὲ λυποῦνται. Πὼς δὲ σέβονται τὴν ἀγάπῃ καὶ τὸ θάνατο; Κανένας, καί, κανένας, λόγο δὲν ἔχει νὰ πῆ γιὰ τοὺς δυὸ μας ἀφοῦ ὁ ἀγγελος ἐκεῖνος, ἀφοῦ ἡ μάννα σου, πού δικὸς τὸς εἶσαι, ξαίρει τί μᾶς γίνεται καὶ τοὺς δυὸ, καὶ τίποτα δὲ λέει, καὶ μᾶς λυπάται καὶ μᾶς ἀφίνει νάνταμοδοῦ με, καὶ τὴν ἐσπῆ τῆς, σὰν Ἄγγελος πού εἶναι, θέλει νὰ μᾶς δώσῃ. Ἄφτοί ἐδῶ, τὸ γράφω καὶ σιχαίνουμαι, ὡς καὶ δοῦλο πλερώσανε νὰ μοῦ κλέψῃ ἓνα σου γράμμα, νὰ τοὺς τὸ δώσῃ. Ἄν ὑπάρχει Θεοῦ δικαιοσύνη, ἄς τοὺς κρίνουνε κατόπι, ἄς τοὺς καταδικάσουνε οἱ στεργοὶ μας.

Πέμπτη, ὦρα δεκάμισι τὸ βράδι.

Λατρεμένη μου ἐσύ, ἔλα, ἔλα, ἔλα, κι ἄς ξεχάσουμε τὴν πλάση ἀλάκαιοι ἀγκαλιασμένοι. Τί μᾶς μέλει ἐμᾶς γιὰ τ' ἀθροπάκια καὶ γιὰ ὅσα λένε καὶ γιὰ ὅσα συλλογιόονται; Ἀχ! νὰ ἤξαιρες τί λίγο πού συνίζουμαι γιὰ τὰ λόγια τοὺς, καὶ τί ἀψηλὰ πού βαστῶ μπροστά τοὺς τὸ κεφάλι μου. Ὅταν ἀγαπήσουνε κι ὅταν πάθουνε σὰν καὶ μᾶς, ὅταν ἡ καρδιά τοὺς πονέσῃ σὰν πόνεσε ἡ δική μας, τότες μονάχα μπορεῖ νὰ χύνουνε τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς κρίνουνε. Πρωτοῦ ὄχι.

Ἐλα πού τόσο σ' ἀγαπῶ, καὶ πού δὲ σοῦ τὸ εἶπα σήμερις ἀκόμη. Όχ! εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴν τὸ νιώ-

θης, πές μου; Πώς μπορεί τόσο άπειρο φώς, τόσο αγάπη, να μη φτάση ως τα πέρατα τῆς ψυχῆς σου; Τί καλὸ ποὺ θὰ μοῦ ἔκανε, Κωστή μου, νὰ κκουμῶνα δυὸ στιμοῦλες στὴν πλάτη σου τὸ μέτωπό μου! Ἄχ! εἶμαι ξεθεωμένη. Ἀποκαωμωμένη τόσο εἶμαι, ποὺ μοῦ φαίνεται πὼς τελειωμὸ τέτοια κούραση δὲν ἔχει. Τὸ βλέπεις, ὄλα μου καὶ παντοῦ μεριά, ὁποῦθε γυρίσω, καημὸς καὶ λαχτάρω. Λύπη καὶ καημὸς γεμάτη βέβαιον πὼς εἶναι ὀλωνῶ μας ἡ ζωὴ, τοῦ καθενὸς μας ἡ ζωὴ. Μὰ ἓνα φτωχὸ κορίτσι, δίχως παρηγοριά, δίχως βοήθεια, μοναχὸ του, παραιτημένο, εἶναι ἀδύναμον προῶμα καὶ ἀνήμπορον. Τὸ ἔαιρω, μοῦ λείπει ἀντρικια καρδιά, δὲν εἶμαι ἀπὸ κείνες ποὺ ἀνάγκη κανέναν δὲν ἔχουνε, ποὺ μέσα τους βρίσκουνε τὴ δύναμη καὶ τὸ θάρρος.

Ἐγὼ θέλω τὰ χάρδια, θέλω τρυφῶ μου καλοσύνη, ἐγὼ θέλω θοήθεια. Πλάγι σου, τὸ νιώθω, θὰ κωρεροψυχούσα, πόνος δὲ θὰ με ζάλιζε κανέναν, καὶ ἂν εἶναι πόλεμος ἡ ζωὴ, γενναῖα καὶ γὰρ στὸ πλάγι σου θὰ πολεμοῦσα. Τί δυστύχημα στὸν κόσμον θὰ τὸ κατωρθωνε νὰ μ' ἀγγίξῃ, οὔτε μ' ἓνα φτεροῦγιασμα κἄνε, στὴν ἀγκαλιά σου, ἀγαπητέ μου; Ὑπάρχει ὄρανε πόνος, ποὺ νὰ μὴν τὸν ἡσύχαζε τὸ χαμόγελό σου; Εἶσαι γενναῖος, Κωστή μου, καὶ δυνατὸς ἐσὺ. Τὸ φτωχὸ σου τὸ καημένο τὸ πουλάκι, πλάγι σου, ἄφοβον θὰ εἶτανε πάντα.

Μπορεῖ τόχα ὁ ἄνθρωπος νὰ ζήσῃ δίχως νὰ πῆ καὶ δίχως νὰ φάῃ; Μία καρδιά γυναικῆσια, δίχως τὰ χάρδια τὰ τρυφερά, νὰ ζήσῃ δὲν μπορεῖ. Καὶ ὡστόσο εἶμουνε γιὰ τὴν ἐφτυχία καωμωμένη, γεννημένη, πλασμένη. Μὲ τὴ δύναμη τὴν ἄπειρον ποὺ ἔχω μέσα μου, τὴν ἄπειρον δηλαδὴ γιὰ τὸν πόνον, ἀφοῦ ὁ τι νιώθω τὸ νιώθω θεότρελα, θᾶνωθα καὶ τὴν ἐφτυχία γιγες φορὲς περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη γυναῖκα. Μάταιη. Κωστή μου, τὸ ἔαιρες πὼς δὲν εἶμαι, μήτε περήφρανη. Καὶ ὡστόσο μοῦ φαίνεται πὼς κ' ἡ ψυχὴ μου καὶ τὸ σῶμα μου τὸ ἴδιον, καὶ ὅτι ὁ νοῦς μου, καὶ ὅτι πᾶλε ἡ καρδιά μου μπορεῖ νᾶχῃ καλὸ καὶ γενναῖον, καὶ ὅτι ἐνέργεια μοῦ ἔδωσε ἡ μοῖρα μου, ὄλα μου ἀφᾶ σὺν κατακόκκινα χαρούμενα τριαντάφυλλα, θὰ ἔξανόγανε καὶ θὺ φωτοβολούσανε στῆς ἐφτυχίης τὸν οὐρανόν.

Μοῦ φαίνεται πὼς θὰ χάριζα θεοσαβροῦς ἀλάκωρους σὲ κείνονε, ποὺ μὲ τὴν ἀγάπῃ του θὰ μοῦ χάριζε καὶ τὴ ζωὴ. Μπορεῖ πᾶλε καὶ νὰ γελιοῦμαι, ἴσως καὶ περηφανέβουμαι. Καὶ ὅμως, φίλε, δὲν τὸ θαρρῶ. Ἄχ! νὰ ἔξαιρες τί πλημμύρα ζωὴ μέσα μου νιώθω! Καὶ τί ἀθάνατον γερὸν πολεμᾶ νὰ ἔχειλίσῃ ἀπὸ τὰ σπλάχνα μου, ποὺ ἡ μοῖρα μου τὸ πνίγει! Καὶ τί ποιησῃ, καὶ τί ἀλάλητη ψυχοπονέσια γιὰ κάθε πρῶμα, ποὺ ὄλα ἤθελα νὰ τὸ χαρῶ, ποὺ ποθοῦσα ὄλα νὰ τὰ μάθω! Στὴν ἀγάπῃ μου, στὸν καημὸ μου τὸ χρωστῶ ποὺ καταλάβα τὸν ἑαυτό μου, ποὺ μοῦ φανερωθῆκε τῆς ἴδιας ἔμένα τὸ φυσικόν μου. Κλαῖω κάποτεσ ὡς τὸ συλλογιόμηναι τὸ τί μποροῦσα νὰ εἶμαι, καὶ πὼς ποτέ μου πᾶ δὲ θὰ φανόυνε τόσα καὶ τόσα ποὺ ἡ μάθρη γις θὰ τὰ σκεπάσῃ στὰ σπλάχνα μου θαμμένα.

Καὶ πρῶτ' ἀπ' ὄλα, κλαῖω ὡς τὸ βλέπω, Κωστή μου, πὼς ἴσως καὶ σὺ ἀφᾶ δὲν τὰ εἶδες, γιὰτι δὲν μποροῦσες παρὰ νὰ με κείνης, ὄχι ἀπὸ κείνονε ποὺ εἶμαι, παρὰ μόνον ἀπὸ κείνονε ποὺ δείχνω, καὶ τί δείχνω; μιά ψυχὴ ἀλάκαρη τῆς, ποὺ ἡ ἀπελπισία τὴν ἔχει νυχιασμένη! Κ' ἔτσι, Κωστή μου, ἴσως γιῆτε σὺ δὲν τὸ ὑποψιάξῃσαι τί εὐτυχία μποροῦσε νὰ τὸ δινότανε ἡ δικὴ σου μὲ τὴν καημένη σου τὴ φιληνάδα.

Καλὴ σου νύχτα, ἐσὺ, ἀγάπῃ μου τρισάγια καὶ πανάγαθῃ μου. Ἄθριο πρέπει νὰ προσπαθῶ, ἀπατῆ μου νᾶνεβῶ ἀπάνω στὸ βουνόν, νὰ σοῦ πᾶω τὸ γράμμα. Βλέπω πᾶλε πὼς ἀρχίζανε καὶ προσέχουνε τὴ μικρὴ, σὺν ἔρχεται καὶ τῆς δίνω τὰ γράμματα. Μὴ σὲ μέλη. Θὰ τὸ κατορθώσω, Κωστή μου, νὰ τραβήξω ἴσια μὲ κεί, καὶ θὰ ἡσυχάσω ὄλα τὸ θάλω στὴν πόστα μοναχὴ μου. Ἡ ἐλπίδα θὰ μοῦ δώσῃ καὶ τὴ δύναμη. Ἀφᾶς τίς μέρες εἶχα θέρημ κάποση, πολλὴ περισσότερο ἀπὸ τὴν περασμένη βδομάδα. Σοῦ γράφω καὶ κοιτάζω — ἄχ! κρυφὰ κρυφὰ, νὰ μὴν τὸ δισῶνε καὶ ἀφᾶ, ποὺ ὄλα μου ἓνα ἓνα μοῦ τὰ παίρνουνε καὶ ἀναγκάζουνται καὶ τὰ χωρίζουνται — κοιτάζω τὸ πρόσωπὸ σου τὸ λατρεμένο στὴ φωτογραφοῦλα τὴ μικρὴ ποὺ μοῦ χάρισες. Φρόνιμα ἔκαμα τότες νὰ σοῦ τὴ ζητήσω. Καλὴ νύχτα σου ἐσὺ, ἀγάπῃ τῆς ζωῆς μου. Σὲ γλυκοσφιγγῶ στὴν ἀγκαλιά μου μ' ὄλον τῆς καρδιάς μου τὸ πάθος.

Παρασκεβῆ, ὄρα δυὸ τὰπόγεμα.

Ἐγινε καὶ τοῦτο. Ἀνέθηκα, Κωστή μου, πρῶτ' πρῶτ', ὅπως σοῦ τὸ εἶπα. Μοῦ χρειαστήκανε δυὸ σωστὲς ὄρες γιὰ τὸ δρόμον, ποὺ πρῶτα μοῦ ἔφτανε μισή. Θέλω καὶ ἀπὸ δῶ ἀκόμη δυὸ λόγια νὰ σοῦ γράψω, ἀκόμη ἓνα φίλιν νὰ σοῦ δώσω. Φίλε, φίλε, φίλε μου ἐσὺ! Δυστυχισμένη, καλέ μου, ἡ γυναῖκα ποὺ δὲν ἀγάπησε, ὅπως σ' ἀγαπῶ! Τί γίνεσαι; πές μου; Τί λαχτάρω, τί ἀπελπισία, νὰ κᾶθεται κανεὶς ἔτσι, δίχως γράμματα, δίχως τίποτις νὰ ἔαιρη ἀπὸ τὸν ἀγαπημένο τῆς — ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς! Πές μου, τὸ φαντάξῃσαι τὸ μαρτύριον τὸ τρομερό; Τί κάνεις; Τί γράφεις; Ἄχ! ἐκείνονε σου τὸ Τριαντάφυλλον, τὸ Τριαντάφυλλον τὸ δικόν μας, τὸ μοναδικόν μας τὸ ποίημα, ποὺ δὲν ἀξιώθηκα νὰ τὸ διῶ τυπωμένο! Ἄς τᾶφήσουμε ἀφᾶ. Καὶ ὡστόσο μὲ τί πόθον θὰ ἤθελα νὰ μάθω τί ἔργα καινούργια θὰ καταπιαστής πᾶλε, μὲ τὸ καλοκαίρι ποὺ ἔρχεται. Πρέπει νὰ μᾶς κάμης κανένα ποίημα ὡς καὶ κείνον, ἂν μπορῇ δηλαδὴ δέφτερον ὡς καὶ κείνον νὰ γίνῃ, μὰ θὰ τὸ κατασέρης ἐσὺ.

Κωστή, λατρεμένη μου, δὲν εἶναι ἀλήθεια πὼς θὰ ἔξαναρχίσῃς καμιά μέρα, πᾶλε νὰ μοῦ λές ὄρα τὴν ὄρα ὁ τι καὶ ὁ τι καταπιάνεσαι, νὰ μοῦ ἀντιγράψῃς τοὺς στίχους ποὺ φτειάνε, νὰ μοῦ μιλής γιὰ κείνονε ποὺ ἔχεις στὸ νοῦ σου, — ὡς καὶ πρῶτα; Ὁχ! νὰ μοῦ εἶτανε δυνατό νὰ εἶχα ἓνα γράμμα σου, ἓνα! Τὴν ὡνερεφτιγες ποτέ σου τέτοια κώλαση; Τί φοβῆκα! Κωστή μου, φῶς μου, τὸ ἔαιρω πὼς τρομερὰ καὶ σὺ θὰ πονῆς, πὼς τεράστια θὰ βασανίζεσαι νὰ μὴν μπορῆς νὰ μοῦ πῆς λόγια φλογισμένα, λόγια τρυφερά, λόγια ποὺ κοιμίζουνε τὸν πόνον, νὰ μὲ παρηγορήσῃς λιγάκι στὴν ἀπέραντῃ μου τὴ θλίψη. Τόσον μεγάλην, ἄχ! εἶναι ἡ ἀπελπισία μου, ποὺ δὲν προσπαθῶ πᾶ μήτε νὰ σοῦ τὴν καταγράψω. Κ' ἴσως κάλλισ νὰ μὴν ἔαιρης.

Γιὰ τὸ Τριαντάφυλλόν μας λυποῦμαι. Τί θέλεις; Δὲν μποροῦσα! Ὅσα μοῦ μήνησες τότες, στὸ τηλεφᾶτον σου τὸ γράμμα — τὸ θυμάσαι; τὸ τηλεφᾶτον ποὺ ἔλαβα ἐκεῖ πάνω στὸ βουνόν μας; — πὼς θὰ μοῦ στείλῃς τὸ πρῶτον ἀντίτυπον τὸ τυπωμένο, τότες ἴσια ἴσια ἔγινε τὸ μεγάλο τὸ κακόν, καὶ ὁ θεὸς Δημητράκης ὄλα τὰ πρόσχε. Δὲν ἔπρεπε, δὲν τὸ καταδεχόμουνε, μὲ κανέναν τρόπο, νὰ τὸ δινότανε δῶ, νὰ καταλάβουνε πὼς λείει γιὰ μᾶς τὸ βιβλίον, μὲ τὰ μάτια τους

νά διαβάσουνε κείνα τὰ κατεβατὰ τῆς ἀγάπης μας, μὲ τὶς κουνιέντες τῆς ἀπρεπῆς τους νὰ μᾶς λερῶσουνε τὴν ποιήσῃ μας. Καὶ θὰ τὸ νιώθανε ἀμέσως πὼς τὸν ἔρωτὰ μας τὸν ἴδιον, πὼς τὴ ζωὴ μας περιγράφεις. Μὰ τί καλοσύνη ἀγγελικὴ, φίλε, ἢ δική σου, ποὺ τὸ στοχαστικὸς τότες, στὴν ἀνεμοζάλη ἐκείνη καὶ τὴν τρικυμιὰ, νὰ μοῦ τὸ χαρίσης. Ἄξιζα νὰ εἴμουνε, τὴν ἐφκὴ μου νὰ σοῦ δώσω, θὰ σοῦ τὴν ἔδινα, ποὺ τὸ στοχαστικὸς. Κωστή, ἔχει κάτι πρωτόκουστα χάρδια, χάρδια ἢ καρδιά σου μοναδικά. Θαρρῶ πὼς λίγοι ἄνδρες προσέχουνε σὰν καὶ σένα στὴν κοριτσιότικη τὴν ψυχὴ μας καὶ πὼς δὲ βρίσκεται κανένας ποὺ νὰ ξαίρει νὰγγίξει μιὰ γυναῖκα ψυχῆ.

Ἄχ! δὲ μὲ συνεπῆρανε μονάχα τὸ πάθος σου κ' ἢ φλόγα σου ἢ τρελή· μὲ συνεπῆρε ἢ καλοσύνη σου ἢ ἀπέραντη, ἐκείνη, τὰ χάρδια τὰ θελουδένια, ποὺ μὲ ἀποτύλιξες μὲ δάφνα, καὶ θαρροῦσα πὼς ἔχυνες ὄνειρα γύρω γύρω μου καὶ ζοῦσα ἐγὼ μέσα· μὲ συνεπῆρανε καὶ μὲ ἀπομεθοῦσανε ὅσα πάντα σου ἔβρισκες τόσο ἔφολλα, τόσο μεγαλόφρονα, τόσο γενναῖα, γιὰ νὰ μὲ περιποιέσαι, γιὰ νὰ μοῦ δείχνεις πὼς ὁλόενα τὴν ἔνοια μου εἶχες, ὡς καὶ στὰ τιποτένια ἐκείνα καὶ τὰ παραμικρά, ποὺ ἂν ἀγαπᾶ κανεῖς, φαίνονται κόσμοι σωστοί, τὰ παραμικρά καὶ τὰ τιποτένια, ποὺ κανεῖς ἀπ' ἀφτὰ ζῆ — κι ἀπ' ἀφτὰ πεθαίνει. . . . Τί χάρις ποὺ σοῦ ἔχω, τί μεγάλη, τί ἀλλάγητη χάρις ποὺ σοῦ ἔχω γιὰ ὅλα σου ἀφτὰ! Κι πὼς μπόρεσα ποτέ μου, ἀχάριστη ποὺ εἶμαι καὶ κακιὰ, νὰ σοῦ ἀπρηνηθῶ τίποτα, κάποτες μάλιστα μαζί σου νὰ θυμῶσω, νὰ παραπονοῦμαι, νὰ σοῦ λέω πὼς δὲ μὲ θυμᾶσαι, πὼς δὲ μ' ἀγαπᾶς; Πὼς τολμοῦσα, Κωστή μου, νὰ τὸ ξεχάσω πὼς ἐσοῦ μοῦ τὸ φανέρωσες τί θὰ πῆ καὶ τί καθαρὸ εἶναι ἢ ἐφτυχία, ἢ ἀγάπη, ἄχ! ἢ ζωὴ; Ἀγαπημένε μου, πέφτω μπροστά σου γονατιστὰ καὶ σὲ δοξάζω γιὰ τὴ γλυκύτητα ὅλη, γιὰ ὅλη τὴ μέθη, γιὰ ὅλη τὴ γὰρ ποὺ ἔχυσες μέσα στὴν καρμὴν τὴν ἱπαρξίῃ μου. Τ' ἄλλος ποὺ μοῦ ζανερῶθηκες πάντα καὶ πόσο μου σ' ἀγαπᾶ! Τὸ θυμᾶσαι; Πάντα σὲ θάμαζα γιὰ τὴν καλοσύνη σου καὶ σὲ λάτρεβα.

Ὅχ! τὰ μάτια σου τάγαθὰ ποὺ χαμογελοῦσες καὶ τᾶβρεχε ἢ καλοσύνη κ' ἢ τρυφερὴ σου, ἢ φλογερὴ σου ἀγάπη! Ποῦ εἶναι, ποῦ εἶναι τὰ μάτια σου νὰ τὰ πῶ; Τὰ δικά μου γενήκανε τόσο, τόσο μεγάλα, νὰ θλεπες. Προχτές κάποιος εἶπε γιὰ μένα: «Δὲ φαίνονται πιά στὸ πρόσωπό της παρὰ τὰ ὠραῖα τῆς μάτια τὰ μεγάλα». Κ' ἔτσι τὸντις εἶναι. Θὰ ἤθελα νὰ μοῦ τἀποφιλήσης μιὰ στερεὴ φορὰ τὰ κακόμοιρά μου τὰ μάτια, ποὺ κλάιανε τόσο καὶ τόσο πολὺ. Νὰ μποροῦσε τουλάχιστο ἀπὸ κάθε δάκρυ ποὺ ἔχυσας, ὄχ! ἐσύ μου, καμιὰ χαρὰ γιὰ σένα, καμιὰ γιὰ σένα ἐφτυχία νὰ σταῖξ!

Τῆς μάννας σου τὸ χέρι, τὰ δυὸ τῆς χέρια, μὲ σεβασμὸ, μ' ἀφίσωση, ποὺ δέφτερη δὲν ἔχει, νὰ μοῦ τὰ φιλήσης. Τρυφερὰ, μὲ τὴν ψυχὴ μου ὅλη, νὰ τῆς πῆς πὼς τὴ συλλογισοῦμαι. . .

Κωστή μου, Κωστή, ἄκουσε! Ἄκουσε νὰ σοῦ πῶ ἔκει ποὺ ἔλεγα νὰ κλείσω τὸ γράμμα μου καὶ νὰ πάω ἴσια μὲ τὴν πόστα — γιὰτὶ ἄβριο μονάχα θὰ φύγη — ἔμεινα μισὴ ὥρα στὸ σοφά, ἐδῶ πλάγι, ξαπλωμένη, ἀκίνητη, βουθὴ, καὶ μὲ κάτι καρδιοχτύπια ποὺ ἀκόμη καὶ τώρα τὰκούω, καὶ ποὺ δὲν μπορῶ νὰ πάρω τὴν ἀναπνοή μου. Ἄχ! ξαίρεις, μὰ ξαίρεις τί φαντάστικα; Φαντάστικα πὼς ἐρχόσουνε, πὼς εἰσουνε

δῶ, πὼς θὰ χτυπήσης στὴν πόρτα, πὼς θὰ πῆς. Ἄξαφνα θάρρεψα, καὶ τὸ θάρρεψα μὲ τὰ σωστά μου, πὼς εἶτανε τὸ δῆμα σου, πὼς εἶτανε ἢ φωνὴ σου. . . Ἄνοιξα τὴν πόρτα, νὰ σ' ἀποδεχτῶ. Ἐπειτα, τὴ σφάλοισα κ' ἔπεσα! Μοῦ φαίνεται πὼς λιγοθυμῶσα. Ὅσα σηκώθηκα, Κωστή μου, ἔκλαψα, ἔκλαψα ποὺ κόπηκα στὰ κλάματα.

Νὰ μὴν ἔρθης, γιὰ τῆνομα, νὰ μὴν ἔρθης! Ἀδύνατο. Ἡ πόρτα δὲ θάνοιξη, δὲ θὰ μ' ἀφήσουνε νὰ πάω μῆτε ἴσια μὲ τὸ κατώφλι, δὲ θὰ σὲ διῶ, δὲ θὰ σ' ἀκούσω, τίποτα, τίποτα δὲ θὰ μπορέσω. Ἄχ! ὄχι, ὄχι! Νὰ μὴν τὸ δάλω μὲ τὸ νοῦ μου τέτοιο πρᾶμα.

Κωστή μου, ἀντίο! Ἀντίο, ἐσοῦ. Ἄχ! Κωστή μου, ἐφτυρισμένους θέλω καὶ σοῦ τὸ ζητῶ, φίλε, νὰ ζήσης. Μὰ μὴ μὲ ξεχάσης, ἄχ! ποτέ σου μὴ μὲ ξεχάσης, ἄκου τῆς ζωῆς μου ἐσοῦ. τῆς ἀγάπης μου καὶ τοῦ λατρεμοῦ τῆς ψυχῆς μου. Φιλῶ τὰ χεῖλιά σου, τὰ φιλω καρδιόφλογα, τὰ φιλω ἀτέλειωτα, γιὰτὶ τὰ φιλω ἀχόρταγα. Νὰ μοῦ εἶτανε μπορετὸ, στὰ χεῖλιά σου ἀπάνω νὰ πεθάνω! Κωστή, Κωστή μου, σ' ἀγαπῶ, βλογγιμένε μου ἐσοῦ.

Με.

ΤΡΙΑΚΟΣΤΟ ΠΡΩΤΟ ΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΣΤΕΡΝΟ

Σάββατο, ἡ ὥρα ἐννιά τὸ βράδι.

Χαδεμένο μου ἐσοῦ, πουλί μου, Κωστή, παντοτεινὴ μου λατρεία, τί νύχτα μαγεφτεῖ, τί νύχτα πάγκαλη ἀπόψε! Εἶναι τῆς ἀγάπης νυχτιά. Κωστή μου κι ἀλάκρη μου πῶθω πὼς ἀάλλητη μιὰ χατίρι μὲ μιὰ περὴν καὶ πὼς λιώνω. Σ' ἀγαπῶ, σὲ θέλω, γιὰ σένα θὰ πεθάνω. Ποῦ εἶσαι, ποῦ εἶσαι; Θέ μου, πὼς σ' ἀγαπῶ, νὰ τὸ ἔξαιρες! Πὼς ἀπλώνω τὰ χέρια μου νὰ σ' ἀνταμῶσω, νὰ πιᾶσω τὰ δικά σου!

Πέζμου, ἢ νύχτα στὴ Βενετιά, εἶναι ἀραγες ὠραία, εἶναι σὰν καὶ τούτη ἐδῶ, τὴ δική μας, φωτερὴ; Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πιστέψω. Εἶναι, πέζ μου, εἶναι σὰν τὴν ψυχὴ μου κ' ἢ ψυχὴ σου γιὰ ἔρωτα πεινασμένη; Μὲ φωνάζεις, πέζ μου, σὰν ποὺ σὲ φωνάζω; Μ' ἀγαπᾶς σὰν ποὺ σ' ἀγαπῶ; Μὲ θέλεις καὶ σύ, ὅπως σὲ θέλω; Ἄχ! νὰ μποροῦσα. . . Νὰ μποροῦσα μέσα σου νὰ χυθῶ, νὰ λιώσω, νὰ πεθάνω μέσα στὴν ψυχὴ σου! . . Θεότρελά μου, Κωστή, σ' ἀγαπῶ. Τίποτα ὅλα πᾶλλα δὲ μοῦ εἶναι, δὲ μὲ μέλει γιὰ τίποτα πῶ. Ἐσοῦ μόνος ὑπάρχεις γιὰ μένα.

Τί πανώρια ἢ νυχτιά, φίλε μου, ποῦ εἶναι! Τί ἄγια ἡσυχία, τί γλύκα, τί μέθη καὶ τί γαλήνη. . . Πῆγα, προτοῦ νὰ σοῦ γράψω, καὶ κάθησα μιάμιση ὥρα στὴν ἀμμουδιά μας κι ἀγάγια γόλια μὲ συνέπαιρνε τῶνερό μου. Μὲ πάθος, μὲ λαχτάρα σὲ φώναζα. Καὶ μοῦ ἦρθες. Κάθησες πλάγια μου πλάγια. Στὴν πλάτη σου ἀκούμπησα τὸ κεφάλι μου, κ' ἔτσι μείναμε ἐκεῖδὰ πολλὴ ὥρα, ἡσυχιοὶ, ἀμίλητοι, στῆς ἀγάπης μας τὸ μετήσι· καὶ τῆς ἐφτυχίας μας τὴ νάρκη βυθισμένοι, βυθισμένοι στὴν ἀνάμνηση τὴν οὐρανόχαρη τοῦ περασμένου μας, γλυκοῦ καιροῦ. Ἄχ! τὰ περασμένα μας! Τί θάμα σήμερα πιά, τί δύναμη παραδρῶπινη μπορεῖ νὰ τὴν ἀναστήσῃ;

Ἐχει ἀπόψε τὸ φεγγάρι, ἀγαπημένε, ὠραιότητα μοναδικῆς. Τὸ κάτασπρό του τὸ φῶς, τὸ μελαχολικό, παντοῦθε θεόλαμπρα περεχύνεται. Σὰ μάγεμα εἶναι, σὰν ὄνειρο. Σὲ συλλογισοῦμαι καὶ λιγοθυμῶ καὶ μοῦ

φάνεται, Κωστή μου, πώς λιώνω και πάω, πώς δε μπορώ πιά. Σ' αγαπώ τόσο, πού θαρρώ πώς θά πεθάνω. Έλα, έλα, ληπήσου με κ' έλα. Τά μάτιο σου έχω ανάγκη, τή φωνή σου, τά φιλιά σου, τά χάδια σου τά γλυκά. Γιατί μ' αφήνεις; Όχι! λητρεμένε μου, μη σέ μέλη και τó ξαίρω και τó νιώθω πώς μ' αγαπᾶς. Καί πώς μπορεί αγάτη σάν τή δική μας νά τελειώσει; Ό θάνατος ό ίδιος είναι άνίκανος νά τήν άποσώσει. Πώς και πόσο περισσότερο ακόμη θά τήν αγαπᾶς τήν καημένη σου τή Μύρω, σά θά κοιτείται στό μνήμα της βαθιά πλαγιασμένη! Πές μου το, δέν είναι αλήθεια, Κωστή;

(Ακολουθεί)

ΜΠΡΟΥΣΣΟΣ

-8-

Τήν κατόπι μέρα, 4 τού Σποριᾶ, ξεκίνησα πρωί για τó Κρουονέρι πρὸς τó Μεσολόγγι. Ένώ μπαχαρίζομαστε, χτύπησε άπρόσχετα ένας βαρκάρης τή βάρκα του στό πλεθρό τού βαποριού, κι' ό σύντροφός του φώναξε «Ρε Γιάνη, θά σπάσεις τή βάρκα!» «Κομάτια κιᾶς γίνει, απάντησε εκείνος. Μωρε έδῶ μᾶς ξοχεται κι' εσύ για βάρκες μου μιλάς;».

Τό βατόρι μας ή Καλυδώνια, τροχόδρομο υποθέτω άλλοτες, είναι, μου είπαν, τó πρώτο πού άπόχτησε τó Άουστριακό Λόυδ, μά γερό ακόμα κόκκαλο τó γεροντάκι, μήτε μᾶς τάραξε κιᾶς φυσούσε ό άνεμος αρκετά μᾶς καλούτσικα κύματα και κατά τόν πηγαιμό και κατά τόν έρχομό. Τό πέρασμα τó χάνει σέ μιά ὥρα και πέντε λεπτά.

Σ' άφτά τά νερά έδῶ έγιναν διό ναυμαχίες ιστορικές. Η μιά στά 1571 μ. Χ. όταν οι Άσπανοί με τούς συμμάχους τους και νάβαρχο τó Γιάνη τής Άουστρίας κατάστρεψαν τόν Τούρκικο στόλο, ή άλλη στά 428 π. Χ. τών Άθηναίων μ' άρχηγό τó Φορμίωνα πρὸς τούς Πελοποννησιώτες. Η πρώτη μεγάλη μάχη με συνέπειες σπουδαίες, γιατί διάλυσε τότες κάθε έλπίδα τών Τούρκων νά προχωρήσουν πρὸς τή δυτική Έβρώπη· ή δέφτερη μιά μικρούτσικη δουλιά δίχως έπιρροή άπάνω στήν τύχη τής οικουμένης, μήτε καν ὡς πρὸς τó άποτέλεσμα τού Πελοποννησιακού πολέμου. Ὡστόσο ό μορφωμένος κόσμος συχνότερα θυμάται τή μικρούλικα και ταπεινή παρά τήν άλλη τήν άσύγκριτα πιό σημαντική. Και πιόσό λόγος; Γιατί έκεινη τήν περιέγραψε ό Θουκυδίδης, ό άμίμητος ιστοριογράφος.

Ό κόσμος, ύστερα άπό τó Θουκυδίδη έβγαλε κάτι κολοσσιούς ιστορικούς — τόν Τάκτο, τó Saint-Simon, τó Γκίμπων, κι' άλλους — μά κανείς δέν πέρασε, léνε οι περισσότεροι ειδικοί, μήτε καν έφτασε τήν τέχνη τού Άθηναίου. Ό Μακόλης, ιστορικός πρώτης γραμμής ό ίδιος, καθώς και κριτικός και ποιητής και ρήτορας και νομοθέτης, όταν μιά μέρα ξαναδιάβασε τó έβδομο βιβλίο τού Θουκυδίδη, ξεχείλος άπό ένθουσιασμό πού ήθελε ή ψυχή του νά μεταδώσει, άρπαξε τó κοντίλι και έγραψε τού φίλου του, τού καθηγητή Ellis κάτι τέτιο: «Ναι, σέ βεβαιώνω, αγαπητέ μου Έλλις, τίποτα δέν αξίζει όσο τó έβδομο βιβλίο τού Θουκυδίδη· είναι τó άκρο άνω τής ανθρώπινης τέχνης». Θα βρείτε τó άπόσπασμα μέσα στήν έγδοση τού Classen μπροστά στό έβδομο βιβλίο. Καί πρόσθεσε ό Μακόλης μιά άλλη φορά πώς

μπορούσε ίσως νά φανταστεί ένα δέφτερο Όμηρο ή και δέφτερο Σεξπέρ, όμως όχι πιά άλλο Θουκυδίδη. Ό Πλούταρχος πάλι μέσα στό Βίο τού Νικία λέει κάτι σάν τέτιο, πώς δηλαδή δύσκολο νά ξαναδηγηθείς ύποφερα ότι μιά φορά καταπαίστηκε ό Θουκυδίδης. Ὡς πρὸς τήν ουσία, ό Γρότες, άλλος κολοσσός, λέει νομίζω, πώς τó μέρος τής ιστορίας τó καλύτερα γνωστό μας, είναι τά είκοσι τόσα χρόνια τά ιστορημένα άπό τó Θουκυδίδη. Μά ὡς πρὸς τούτο δέν είμαι βέβαιος, γιατί, ξαναπαρόντας πέρου για τó χωρίο διαστικά, δέν κατόρθωσα νάν τó ξηχνάσω. Δέν έλειψαν έννοείται μήτε οι αντίθετοι. Ένας Άγγλος δέν είναι τώρα πολλά χρόνια μᾶς έγραψε έναν δόλοκληρο τόμο με τόν τίτλο Thucydides Mythistoricus, γιατί μερικοί φαίνεται προτιμούνε φήμη ὡς Δόν Κιχότι παρά τó νά άγνοεί ό κόσμος τήν ύπαρξή του. Βρέθηκε ακόμα και ένας κάποιος Διονύσιος άπό τήν Άλικαρνασό, νά ψέξει, άλλα σχολαστικός άπό τς τή φυλή τών Χαντζηδάκων και Λεβιδάϊων και Σκιαδων, ανθρώπων πού κατά τή γνώμη τού Ρενάν (Βίος τού Ίησού σελ. 216) φυσικό τους είναι νά κλείνουν τó νοῦ πρὸς ότι άδρό, νά μὴν αφήνουνε σέβας παρά για τίς δύσκολες παιδιαροσύνες όπου κατάρτιζαν τή ζωή τους και πού τίς θεωρούνε φυσική ένασχόληση τών ανθρώπων όπου επαγγέλλονται τούς σπουδαίους. Έγώ τίποτα καλλιτεχνικό δε χάρηκα στή ζωή μου τόσο πολῦ όσο τó βιβλίο πού γοήτησε και τó Μακόλης, μήτε με συγκίνησε άλλο τίποτα τόσο βαθιά, έ. Ξόν ίσως ή Déhâcle τού Ζόλα, στό μέρος όπου ύστερα άπό τόσα άπανωτά δεινά πέφτουν και σποῦν οι Γερμανικές ὁδοίς μέσα στό Γαλλικό νοσοκομείο.

Άς δούμε τώρα πώς έγινε ή ναυμαχία τού Φορμίωνα, και καλύτερα ὡς τή δηγηθῶ με τά λόγια τού Θουκυδίδη άπό τó δέφτερό του βιβλίο, κεφ. 83.

«Τό άλλο ναυτικό τó άπό τήν Κόρθο και τούς άλλους συμμάχους τού Κρισαϊκού κόλπου, πού έπρεπε νά προστεθεί στού Κνήμου, δέν πρόφτασε, παρά άναγκάστηκαν οι Κορθοί κι' οι σύμμαχοί τους νά ναυμαχήσουν πρὸς τó Φορμίωνα και τά είκοσι Άθηναϊκα καράβια πού φρουρούσανε στή Νάφπαχτο. Γιατί ό Φορμίοντας, όταν άφτοί έβγαϊναν έξω άπό τόν Κρισαϊκό κόλπο, τούς είχε καιροφυλαχτήσει, θέλοντας νάν τούς έπιτεθεί έξω στήν άπλοχωριά. Εκείνοι προχωρούσαν όχι με ιδέα ναυμαχίας, παρά οργανωμένοι πρὸς στρατιωτικό πόλεμο πέρα στά μέρη τής Άκαρνανίας, μήτε φαντάστηκαν πώς θά τολμούσαν οι Άθηναίοι με τά είκοσι τους καράβια νά βαρέσουν τά δι. κά τους τά σαράντα έφτά. Όταν όμως τούς έδλεπαν πώς ακολουθοῦσαν άπ' αντίκρου ένῶ άφτοί έλαμναν κοντά στήν Ξηρά, και έπειτα διαβαίνοντας άπ' τήν Πάτρα πρὸς τήν άντεκωννή Ίλπειο για τήν Άκαρνανία, τούς παρατήρησαν πώς άπό τή Χαλκίδα και τόν Έθνηο ποταμό κατέβαιναν πρὸς τó μέρος τους, και τούς πήραν είδηση άν και άφτοί ξεκίνησαν κρυφά νύχτα, τότες πιά άναγκάζονται νά πολεμήσουν καταμεσής στό πέρασμα.

Έκεί οι Πελοποννησιώτες παράταξαν τó στόλο τους έναν κύκλο, όσο μεγάλος μπορούσε νά γίνει δίχως νά παραχωρεί δίοδο, τίς πρώτες πρὸς τά έξω, τίς πρῶμες πρὸς τά μέσα, τοποθετώντας στό κέντρο τά φορητά όσα τους συνόδεσαν, μαζ και πέντε πολεμικά τά πύ γλήγορα με σκοπό νά τρέχουν(1) άφτά άπό κον.

(1) Τό κείμενο έκπλέοισεν. Γράφει έπιπλέοισεν.